[2024] 5 एससीआर 730: 2024 आयएनएससी 443

बानो सय्यद परवाज

विरुद्ध

मुख्य नियंत्रक महसूल प्राधिकरण व इन्स्पेक्टर

जनरल ऑफ रजिस्ट्रेशन आणि स्टॅम्प आणि इतर.

(2024 चे दिवाणी अपील क्रमांक 6533)

17 मे 2024

[बी. आर. गवई आणि प्रशांत कुमार मिश्रा, * जे.जे.]

विचारकरण्याजोगा मुद्दा

अंमलबजावणी न झालेल्या कन्व्हेयन्स डीडपोटी भरलेले मुद्रांक शुल्क परत करण्याची याचिकाकर्त्याची मागणी उच्च न्यायालयाने फेटाळून लावली.

हेडनोट्स[†]

महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम, 1958 – कलम 47 व कलम 48 - मुंबई मुद्रांक नियम, 1939 - नियम 21 व 22 अ – मुद्रांक शुल्क – परतावा – अर्जदाराने विक्रेत्याकडून मालमत्ता खरेदी करण्यास सहमती दर्शविली - त्याअनुषंगाने कन्व्हेयन्सचा दस्त तयार करून तो मुद्रांक शुल्क भरण्यासाठी पाठविण्यात आला; ज्याचे मूल्यमापन रु.25,34,350/- करण्यात आले. त्यानुसार अर्जदाराने ही रक्कम भरून 13.05.2014 रोजी मुद्रांक शुल्क खरेदी केले - तथापि विक्रेता अपीलकर्त्यावर फसवणुकीचा खेळ करीत असल्याने नोंदणीसाठी संबंधित कन्व्हेयन्स डीड दाखल करण्यात आला नाही - अपीलकर्त्याने 22.10.2014 रोजी परताव्यासाठी अर्ज केला - त्यानंतर अपीलकर्त्याने सदर व्यवहार रद्द करण्याचा निर्णय घेतला आणि 13.11.2014

रोजी रद्दीकरण करार अंमलात आणला - अर्जदाराचा परताव्यासाठीचा खटला प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 ने या कारणास्तव फेटाळला की अर्ज मर्यादित कालावधीपेक्षा उशीराने दाखल केला गेला आहे - उच्च न्यायालयाने प्रतिवादी क्रमांक 1 आणि 2 चे आदेश कायम ठेवले – अचूकपणा:

धारणा: मान्य आहे की अर्जदार प्रामाणिक खरेदीदार असल्याने विक्रेत्याने

———

*लेखक

केलेल्या फसवणुकीला ती बळी पडली आहे – तिने कन्व्हेयन्स डीड नोंदणीसाठी मुद्रांक शुल्कापोटी रु.25,34,400/- इतकी रक्कम भरली आहे - तथापि विक्रेत्याने केलेल्या फसवणुकीची तिला जाणीव झाल्याने कन्व्हेयन्स डीड नोंदणीसाठी दाखल करण्यात आला नाही आणि त्यानंतर, मुद्रांक शुल्काच्या परताव्यासाठी तिने तात्काळ 22.10.2014 रोजी ऑनलाइन अर्ज केला - रद्दीकरण कराराची अंमलबजावणी करण्यासाठी विक्रेत्याशी संपर्क साधण्याचा तिचा प्रयत्न विक्रेत्याच्या अनुपलब्धतेमुळे त्वरित यशस्वी झाला नाही; ज्यामुळे पोलिसात तक्रार दाखल झाली आणि त्या क्षणी पोलीस हस्तक्षेपामुळे विक्रेत्याचा शोध घेता आला आणि 13.11.2014 रोजी रद्दीकरण कराराची अंमलबजावणी करण्यात आली. - वरील मान्य केलेल्या तथ्यांवरून *प्रथमदर्शनी* असे दिसते की येथे अपीलकर्ता कायद्याने तिच्या उपायांचा पाठपुरावा करीत होती आणि तिने भरलेले मुद्रांक शुल्क परत मिळविण्याच्या दृष्टिकोनात तिने हलगर्जीपणा केला नाही आणि केवळ कालमर्यादेच्या कारणास्तव तिला ते नाकारण्यात आले आहे - ऑनलाइन अर्ज सादर करताना कोणतीही सूचना दिली गेली नाही; की जिल्हाधिकाऱ्यांच्या समाधानासाठी सर्व कागदपत्रे व साहित्य अर्जासोबत ऑनलाइन किंवा

हार्ड कॉपीनेच दाखल करावे आणि उच्च न्यायालयाचा निष्कर्ष कलम 47 व 48 ने विहित केलेल्या अटींच्या विरुद्ध आहे; ज्यात कायद्याच्या कलम 47 अन्वये दिलासा मिळण्यासाठी केवळ अर्जाच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आत अर्ज करणे बंधनकारक आहे. जे *प्रथमदर्शनी* सध्याच्या प्रकरणात अपीलकर्त्याने केलेले दिसते - अपीलकर्त्याचे प्रकरण मुद्रांक शुल्काच्या परताव्यासाठी योग्य आहे. जोपर्यंत कोणत्याही कायद्यानुसार विहित मर्यादेची मुदत संपुष्टात येण्याचा कालावधी उपायास अडथळा आणू शकतो; परंतु अधिकार नाही आणि अपीलकर्त्याला मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्याचा अधिकार आहे. या तथ्याच्या आधारे अपीलकर्ता मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्यास पात्र आहे. तिच्याकडे असलेल्या उपायांनुसार ती केसचा पाठपुरावा करत आहे आणि केवळ तांत्रिक बाबींच्या आधारे तिला हा परतावा नाकारता कामा नये. [परिच्छेद 10, 11, 12, 16]

केस लॉ चा हवाला

समिती-जीएफआयएल विरुद्ध लिब्रा बिल्डटेक प्रायव्हेट लिमिटेड आणि इतर. **[2015] 11 एससीआर 420 : (2015) 16 एससीसी 31 - अवलंबून आहे.**

कलमांची यादी

महाराष्ट्र मुद्रांक कायदा, 1958; मुंबई मुद्रांक नियम, 1939.

सूचनक शब्दांची यादी

मुद्रांक शुल्क, अंमलात न आलेला कन्व्हेयन्स डीड, विक्रेत्याकडून फसवणूक, मुद्रांक शुल्काचा परतावा, मर्यादा, मर्यादा संपली, कायदेशीर उपाययोजनांचे अनुसरण, तांत्रिक बाबींच्या आधारे परतावा नाकारणे, रद्दीकरण करार, बोनाफाईड खरेदीदार.

त्यातून उद्भवलेले प्रकरण

दिवाणी अपील अधिकारिता: 2024 चे दिवाणी अपील क्रमांक 6533

मुंबई येथील उच्च न्यायालयाच्या 2019 च्या डब्ल्यूपी क्रमांक 281 मधील दिनांक 02.08.2019 च्या निर्णय व आदेशावरून

पक्षांची उपस्थिती

अपीलकर्त्यासाठीचे वकील सुबोध मार्कंडेय, वरिष्ठ वकील, साहिल, राहुल अग्रवाल, अमित प्रताप सिंह, नरेंद्र कुमार वर्मा.

आदित्य अनिरुद्ध पांडे, सिद्धार्थ धर्माधिकारी, भरत बागला, सौरव सिंह, आदित्य कृष्णा, कु. प्रीत एस फणसे, आदर्श दुबे, उत्तरदात्यांसाठीचे वकील.

सर्वोच्च न्यायालयाचा निर्णय / आदेश

<u>निर्णय</u>

प्रशांत कुमार मिश्रा, जे.

परवानगी देण्यात आली.

2. मुंबई उच्च न्यायालयाने 2019 च्या रिट याचिका क्रमांक 281 मध्ये दिलेल्या 02.08.2019 च्या निर्णय आणि आदेशाविरुद्ध तत्काळ अपील केले जाते; ज्यात उच्च न्यायालयाने अपीलकर्त्याची अंमलबजावणी न केलेल्या कन्व्हेयन्स डीडसाठी भरलेले मुद्रांक शुल्क परत करण्याची मागणी फेटाळून लावली. प्रत्यक्षात याचिकाकर्त्याची वरील मागणी फेटाळून लावत प्रतिवादी क्रमांक 1 व 2 दिनांक 09.06.2015 व 25.02.2016 चे आदेश कायम ठेवले आहेत.

3. थोडक्यात सांगितले की अर्जदाराने कुर्ला-1 विभागातील सी.टी.एस.क्र. 340.340/1 ते 340/14 ही मालमत्ता फिटवाला कॉटेज, फिटवाला कंपाऊंड बाजार वॉर्ड, जुना आग्रा रोड, कुर्ला (पश्चिम), मुंबई-400070, ही विक्रेता - मोहम्मद हनीफ अहमद फिटवाला यांच्याकडून विकत घेण्यास सहमती दर्शविली आणि त्याअनुषंगाने त्यांनी मुद्रांक शुल्क भरण्यासाठी प्रतिवादी क्रमांक 1 कडे पाठविलेले दस्तऐवज तयार केले. ज्याचे मूल्यमापन रु.25,34,350 (फक्त पंचवीस लाख चौतीस हजार तीनशे पन्नास) असे करण्यात आले. त्यानुसार अर्जदाराने ही रक्कम भरून कन्व्हेयन्स डीड नोंदणीसाठी 13.05.2014 रोजी मुद्रांक शुल्क खरेदी केले.

4. *तथापि,* अपीलकर्त्याने प्रतिवादी क्रमांक 1 ला 13.05.2014 रोजी मुद्रांक शुल्क भरले होते; परंतु अपीलकर्त्याच्या विक्रेत्याने अर्जदाराची फसवणूक करून संबंधित मालमत्ता यापूर्वी 1992 मध्ये तृतीय पक्षाला विकली होती. म्हणून नोंदणीसाठी कन्व्हेयन्स डीड दाखल करण्यात आला नाही. तथापि या कन्व्हेयन्स डीडची अंमलबजावणी करण्यापूर्वी अपीलकर्त्याने सार्वजनिक नोटीस दिली होती; परंतु या व्यवहारावर कोणीही आक्षेप घेतला नाही. त्यानंतर ही वस्तुस्थिती लक्षात घेऊन अपीलकर्त्याने हा व्यवहार रद्द करण्याचा निर्णय घेतला. त्यासाठी त्याने संबंधित विक्रेत्याशी संपर्क साधण्याचा प्रयत्न केला परंतु तो उपलब्ध झाला नाही. त्यामुळे अपीलकर्त्याला पोलिस प्राधिकरणाकडे तक्रार दाखल करण्यास भाग पाडले. त्यानंतर विक्रेत्याने 13.11.2014 रोजी रद्दीकरण कराराची अंमलबजावणी केली. मात्र महाराष्ट्र मुद्रांक अधिनियम 1958[1] च्या कलम 48 नुसार ही रक्कम परत मिळण्यासाठी अर्जदाराने 22.10.2014 रोजी ऑनलाइन अर्ज केला होता व कागदपत्रांसह 06.12.2014 रोजी लेखी अर्ज दाखल केला

---

1 . . *'ॲक्ट'*

होता. तिने दाखल केलेला अर्ज कायद्याच्या कलम 48 नुसार मर्यादेच्या पलीकडे असल्याचे कारण देत प्रतिवादी क्रमांक 1 व 2 ने अपीलकर्त्याचे प्रकरण फेटाळून लावले.

5. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलाने असे म्हटले आहे की अपीलकर्त्याचे प्रकरण कायद्याच्या कलम 47(सी) [1] आणि [5] आणि मुंबई मुद्रांक नियम, 1939[2] च्या नियम 21 आणि 22 ए मध्ये नमूद केलेल्या परिस्थितीमध्ये समाविष्ट आहे; जे खालीलप्रमाणे आहे:

> ***'47. (सी) कोणत्याही पक्षाने कार्यान्वित केलेल्या साधनासाठी वापरला जाणारा मुद्रांक ज्याला-***
>
> *(1) नंतर [पक्षाने] सुरुवातीपासूनच कायद्याने पूर्णपणे अमान्य ठरविले आहे. 2[1 अ] नंतर न्यायालयाने विशिष्ट मदत कायदा, 1963 च्या कलम 31 अन्वये सुरुवातीपासूनच पूर्णपणे अवैध ठरविले आहे.*
>
> ***
>
> *(5) कोणत्याही व्यक्तीने त्याअंतर्गत कार्य करण्यास नकार दिल्याने किंवा त्याद्वारे सुरक्षित करण्याचा हेतू असलेला कोणताही पैसा पुढे नेणे किंवा त्याद्वारे प्रदान केलेले कोणतेही पद नाकारल्याने किंवा न स्वीकारल्याने; इच्छित हेतू पूर्णपणे अपयशी ठरतो.*
>
> ***'21. परतावा किंवा नूतनीकरणाच्या दाव्याच्या परिस्थितीचा पुरावा.***
>
> *जिल्हाधिकाऱ्यांना कायद्याच्या प्रकरण पाच अन्वये परतावा किंवा नूतनीकरणाचा दावा करणारी कोणतीही व्यक्ती किंवा त्याच्या*

---

2 . . *'नियम'*

अधिकृत एजंटला तोंडी साक्ष किंवा पुष्टी देणे किंवा प्रतिज्ञापत्र दाखल करणे, दावा कोणत्या परिस्थितीत उद्भवला आहे हे सांगणे; आवश्यक असू शकते आणि योग्य वाटल्यास अशा कोणत्याही साक्षी किंवा प्रतिज्ञापत्रात नमूद केलेल्या जबाबाच्या समर्थनार्थ साक्षीदारांचे पुरावे मागवू शकतात.

नोट्स

मुद्रांक शुल्क परताव्याचा दावा .

नियम 21 अन्वये मुद्रांक शुल्क परताव्याचा दावा केल्यास जिल्हाधिकाऱ्यांनी पुरावे घेण्याची नियमांतर्गत निश्चित केलेली कार्यपद्धती. त्यानुसार जिल्हाधिकारी प्रकरण 5 अन्वये परताव्याचा दावा करणाऱ्या कोणत्याही व्यक्तीस शपथ किंवा पुष्टीवर तोंडी साक्ष देण्याचे किंवा प्रतिज्ञापत्र दाखल करण्याचे निर्देश देऊ शकतात; ज्यात दावा कोणत्या परिस्थितीत उद्भवला आहे? हे नमूद केले आहे आणि योग्य वाटल्यास अशा कोणत्याही साक्षीत किंवा प्रतिज्ञापत्रात नमूद केलेल्या जबाबाच्या समर्थनार्थ साक्षीदारांचे सर्व पुरावे मागवू शकतात. नियम 22 अ खराब झालेल्या किंवा गैरवापर झालेल्या किंवा न वापरलेल्या मुद्रांकांच्या रकमेतून वजावट घेण्याशी संबंधित बाबींशी संबंधित आहे. 'खराब झालेले स्टॅम्प' या शब्दाची कायद्यात किंवा नियमांमध्ये स्पष्ट व्याख्या केलेली नाही;

परंतु कलम 47 मध्ये परताव्याचा दावा करण्याच्या उद्देशाने अशा खराब झालेल्या स्टॅम्पच्या उदाहरणांचे वर्णन केले आहे.

22 अ, मुद्रांकांच्या रकमेतून वजावटीचा नियम, खराब, गैरवापर किंवा वापरात नसलेल्यासाठी भत्ता इत्यादी.

जेव्हा कोणत्याही व्यक्तीच्या ताब्यात असते -

(ए) कलम 47 अन्वये खराब झालेले मुद्रांक, कलम 50 अन्वये मुद्रांकांचा गैरवापर करणे, किंवा कलम 49 अन्वये शिक्का मारलेल्या कागदावर छापील फॉर्मची आवश्यकता नसते आणि त्यासंदर्भात भत्ता मिळावा यासाठी तो जिल्हाधिकाऱ्यांकडे अर्ज करतो.

(बी) ज्या मुद्रांक किंवा मुद्रांकांना इच्छित हेतूने खराब किंवा अयोग्य किंवा निरुपयोगी बनवले गेले नाही; परंतु ज्याचा तात्काळ उपयोग होत नाही आणि तो रद्द करण्यासाठी जिल्हाधिकाऱ्यांकडे सुपूर्द करतो; तर त्या बदल्यात जिल्हाधिकारी अशा व्यक्तीला अशा मुद्रांक किंवा मुद्रित कागदांवरील मुद्रित फॉर्मच्या रकमेची परतफेड करू शकतो. मुद्रांक कागदावरील प्रत्येक मुद्रांक किंवा मुद्रित फॉर्मसाठी दहा रुपये वजा केल्यानंतर किंवा अशा मुद्रांक किंवा अशा मुद्रित फॉर्मच्या मूल्याच्या (दहा टक्के) रकमेएवढी रक्कम, जी जास्त असेल'.

6. अपीलकर्त्याच्या विद्वान वकिलांनी पुढे सांगितले की, कायद्याच्या कलम 47 आणि 48 आणि नियमांच्या नियम 21 आणि 22 अ मधील परताव्याच्या कायद्यात मुद्रांक शुल्क परताव्यासाठी दोन स्वतंत्र आणि भिन्न टप्पे नमूद केले आहेत. म्हणजे 1) परताव्यासाठी सहा महिन्यांच्या आत अर्ज करणे आणि 2) राज्य सरकारने केलेल्या नियमांनुसार चौकशी करणे आणि पुरावे सादर करणे. परताव्याचे प्रकरण कायद्याच्या कलम 47 मध्ये नमूद केलेल्या (अ) (ब) आणि (क) [1] ते [8] पैकी एक किंवा अधिक परिस्थितीद्वारे समाविष्ट आहे; याचे जिल्हाधिकाऱ्यांचे समाधान करणे.

7. प्रतिवादी क्रमांक 2 आणि उच्च न्यायालयानेही कायद्याच्या कलम 47 आणि 48 मधील तरतुदींचा चुकीचा अर्थ लावला आहे आणि नियमांच्या नियम 21 आणि 22 अ कडेही दुर्लक्ष केले आहे; असे अपीलकर्त्याचे विद्वान वकील पुढे सादर करतील. तसे अपीलकर्त्याचा अर्ज वेळेत होता आणि तो मर्यादेने प्रतिबंधित असल्याने फेटाळता आला नसता.

8. प्रतिवादींच्या विद्वान वकिलांनी सध्याच्या अपिलाला कडाडून विरोध केला आणि सांगितले की, सध्याच्या कार्यवाहीत अपीलकर्त्याने मुद्रांक शुल्क परताव्यासाठी 22.10.2014 रोजी अर्ज दाखल केला असला, तरी अपीलकर्ता आणि संबंधित मालमत्तेचा विक्रेता यांच्यात केलेला रद्द करार दिनांक 13.11.2014 चा म्हणजे मुद्रांक शुल्क खरेदीच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या मर्यादेपेक्षा जास्त आहे. कायद्याच्या कलम 48 अन्वये विहित केल्याप्रमाणे ती कागदपत्रे रद्द केल्यानंतर कायद्याच्या कलम 48 नुसार परताव्यासाठी अर्ज करण्याची शेवटची तारीख 12.11.2014 होती; त्यामुळे अपीलकर्त्याने दाखल केलेला अर्ज मर्यादेच्या पलीकडे होता.

9. आम्ही दोन्ही पक्षकारांच्या वकीलांची बाजू ऐकली आहे आणि युक्तिवादांचा अभ्यास केला आहे.

10. हे मान्य आहे की, अपीलकर्ता एक प्रामाणिक खरेदीदार असल्याने विक्रेत्याने केलेल्या फसवणुकीची ती बळी आहे. त्यांनी कन्व्हेयन्स डीड नोंदणीसाठी मुद्रांक शुल्कापोटी रु.25,34,400/- इतकी रक्कम भरली आहे. मात्र विक्रेत्याने केलेल्या फसवणुकीची माहिती मिळाल्याने नोंदणीसाठी कन्व्हेयन्स डीड दाखल करण्यात आला नाही आणि त्यानंतर तिने मुद्रांक शुल्क परताव्यासाठी तातडीने 22.10.2014 रोजी ऑनलाइन अर्ज केला. विक्रेत्याच्या अनुपलब्धतेमुळे विक्रेत्याशी संपर्क साधण्याचा तिचा प्रयत्न तात्काळ यशस्वी होऊ शकला नाही ज्यामुळे पोलिसांत तक्रार दाखल झाली आणि याच वेळी पोलिसांच्या मध्यस्थीमुळे विक्रेत्याचा शोध घेता आला आणि 13.11.2014 रोजी रद्दीकरण कराराची अंमलबजावणी करण्यात आली.

11. वरील मान्य केलेल्या तथ्यांवरून प्रथमदर्शनी असे दिसते की, येथे अपीलकर्ता कायद्याने आपल्या उपायांचा पाठपुरावा करीत होती आणि तिने भरलेले मुद्रांक शुल्क परत मिळविण्याच्या दृष्टिकोनात तिने हलगर्जीपणा केला नाही आणि केवळ मर्यादेच्या कारणास्तव तिला ते नाकारण्यात आले आहे.

12. अर्जदाराचा 22.10.2014 रोजीचा परताव्याचा अर्ज कायद्याने ग्राह्य धरला जात नाही; कारण 13.11.2014 रोजीचा कन्व्हेयन्स डीड रद्द होण्यापूर्वी दाखल केलेला अर्ज चुकीचा आहे; कारण ऑनलाइन अर्ज सादर करताना जिल्हाधिकाऱ्यांच्या समाधानासाठी सर्व कागदपत्रे व साहित्य अर्जासोबत दाखल करावे; अशी कोणतीही खबरदारी अपीलकर्त्याला देण्यात आलेली नाही- एकतर ऑनलाइन किंवा हार्ड कॉपी आणि विद्वान एकल न्यायाधीशाचा निष्कर्ष, कलम

47 आणि 48 ने निर्धारित केलेल्या अटींच्या विरुद्ध आहे; ज्यात केवळ कायद्याच्या कलम 47 अंतर्गत दिलासा मिळण्यासाठी अर्ज दस्तऐवजाच्या तारखेपासून सहा महिन्यांच्या आत दाखल करणे *आवश्यक आहे;* जे प्रथमदर्शनी सध्याच्या प्रकरणात अपीलकर्त्याने केल्याचे दिसते.

13. कायद्याच्या कलम 47 च्या अनुषंगाने आवश्यक पुरावे व करावयाची चौकशी ही पूर्णपणे स्वतंत्र प्रक्रिया असून कायद्याच्या कलम 47 (क) [1] व [5] अन्वये परताव्याची परिस्थिती सुचविल्यास अर्जासोबत- ऑनलाइन अर्ज किंवा हार्ड कॉपीद्वारे एकाच दिवशी स्वतंत्रपणे पुरावा दाखल करण्याची आवश्यकता नाही.

14. *समिती-जीएफआयएल विरुद्ध लिब्रा बिल्डटेक प्रायव्हेट लिमिटेड आणि इतर.*[3] *याच* कायद्यांतर्गत मुद्रांक शुल्क परताव्याचा मुद्दा ऐरणीवर आला होता; तेव्हा या न्यायालयाने इतर *गोष्टींबरोबरच* खालीलप्रमाणे निरीक्षण नोंदवले आहे.

> *' 29. हे प्रकरण आपल्याला एम. सी. छागला, सी.जे. यांनी फर्म काळूराम सीताराम वि. अधिराज्य भारत [1953 एससीसी ऑनलाईन बॉम 39 : एआयआर 1954 बॉम 50] मध्ये केलेल्या निरीक्षणांची आठवण करून देते. विद्वान सरन्यायाधीशांनी आपल्या वैशिष्ट्यपूर्ण लेखनशैलीत परिच्छेद 19 मध्ये खालीलप्रमाणे निरीक्षण केले: (फर्म काळूराम प्रकरण, एससीसी ऑनलाईन बॉम)*
>
> *' 19. ... आपल्याकडे अनेकदा असे म्हणण्याची संधी आहे की जेव्हा राज्य एखाद्या नागरिकाशी व्यवहार करते; तेव्हा त्याने सामान्यत: तांत्रिक बाबींवर अवलंबून राहू नये आणि जर राज्याला नागरिकाचे प्रकरण न्याय्य आहे असे*

---

3 [2015] 11 एससीआर 420 : (2015) 16 एससीसी 31

समाधान वाटत असेल जरी कायदेशीर बचाव त्यास खुला असला तरीही; प्रतिष्ठित न्यायमूर्तींनी म्हटल्याप्रमाणे त्याने एक प्रामाणिक व्यक्ती म्हणून कृती केली पाहिजे;.'

आम्ही वरील निरीक्षणांशी आदरपूर्वक सहमत आहोत; कारण आमच्या मते ही निरीक्षणे राज्याविरुद्धच्या खटल्याला पूर्णपणे लागू होतात कारण मर्यादेची विनंती वगळता राज्याकडे त्यांच्या कृतीचा बचाव करण्यासाठी कोणतेही प्रकरण नाही.

xxx xxx xxx

32. मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्याचे अर्ज एसडीएमने कायद्याच्या कलम 50 अन्वये विहित केलेल्या मर्यादेच्या आधारावर योग्यरित्या फेटाळले असले तरी कोणत्याही कायद्यानुसार विहित मर्यादेची मुदत संपल्याने उपायावर मर्यादा येऊ शकतात; परंतु अधिकार नाही, हे कायद्याचे ठरलेले तत्त्व लक्षात घेऊन अर्जदारांना अजूनही वर नमूद केलेल्या आधारांच्या आधारे मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्याचा अधिकार आहे. दुसऱ्या शब्दांत मर्यादेच्या कारणास्तव अर्ज फेटाळले गेले असले तरी, आमचे असे मत आहे की अर्जदारांना वर नमूद केलेल्या आधारांच्या प्रकाशात राज्याकडून मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्याचा अधिकार आहे.

15. अशा प्रकारे *लिब्रा बिल्डटेकमध्ये* (उपरोल्लेखित) *कायदेशीर स्थिती* निश्चित करण्यात आली आहे की जेव्हा राज्य एखाद्या नागरिकाशी व्यवहार करते; तेव्हा जरी असे संरक्षण त्याच्यासाठी खुले असले तरीही त्याने सामान्यत: तांत्रिक बाबींवर अवलंबून राहू नये.

16. आम्ही वरील निर्णयावरून जोरकसपणे असे मत व्यक्त करतो की अपीलकर्त्याचे प्रकरण मुद्रांक शुल्काच्या परताव्यासाठी योग्य आहे; कारण कोणत्याही कायद्यानुसार विहित मर्यादेची मुदत संपण्याचा कालावधी उपायास अडथळा आणू शकतो; परंतु अधिकार नाही आणि अपीलकर्त्याला मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्याचा अधिकार आहे; या तथ्याच्या आधारे अपीलकर्ता मुद्रांक शुल्काच्या रकमेच्या परताव्याचा दावा करण्यास पात्र आहे. तिच्याकडे उपलब्ध असलेल्या उपायांनुसार ती तिच्या प्रकरणाचा पाठपुरावा करीत आहे आणि केवळ तांत्रिक बाबींवर तिला हा परतावा नाकारला जाऊ नये. कारण अपीलकर्त्याचे प्रकरण केवळ असे आहे; ज्यामध्ये तिने नोंदणीसाठी मुद्रांक शुल्क प्रामाणिकपणे भरले होते. परंतु विक्रेत्याने तिची फसवणूक केली; ज्यामुळे कन्व्हेयन्स डीड रद्द करण्यात आला.

17. वरील कारणास्तव अपील मंजूर केले जाते आणि आम्ही दिनांक 02.08.2019 रोजीचा आदेश तसेच प्रतिवादी क्रमांक 1 व 2 दिनांक 09.06.2015 व 25.02.2016 चे आदेश रद्दबातल ठरवतो आणि अपीलकर्त्याने जमा केलेली 25,34,400/- रुपये मुद्रांक शुल्काची रक्कम परत करण्याचे निर्देश राज्याला देतो.

खटल्याचा निकाल : अपील मंजूर .

[†]तयार केलेल्या हेडनोट्स: अंकित ज्ञान

* * * * *

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या/तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

x-x-x-x